

Звичаї і традиції українського весілля

● **Весілля** - відповідальний момент в житті будь-якої людини.

У сучасному суспільстві важливість цієї події трохи нівелювалася, але ще кілька століть тому наші прадідусі і прабабусі надавали великого значення шлюбу і сімейного життя. Саме тому з цим пов'язано дуже багато традицій і обрядів, покликаних підкреслити урочистість моменту.

Колись говорили **«грати весілля»** - і грали тиждень, тому що це була не просто гулянка, забава, а цілий комплекс ритуалів, якими супроводжувалося створення нової сім'ї і закладалися основи її майбутнього благополуччя.

При всій різноманітності весільних обрядів в Україні в них чітко виділяються такі складові частини:

- Сватання
- Заручини
- Комора
- Посад
- Прикрашання гільця і випікання короваю
- Власне, Весілля.

Українська

Сватання (сватанки, змовини, брання рушників, рушники, згодины).

Починалося весілля Сватанням, коли послали від молодого (старости, свати, посланці) йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб. Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час. Зі старостами до дівчини йшов парубок, на Поділлі — ходили і його батьки, а на Закарпатті — ще й брат або сестра.

Бували, однак, випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. На знак відмови вона повертала старостам принесений ними хліб або ж підносила молодому гарбуза чи макогона. Тоді про хлопця казали, що він ухопив гарбуза або облизав макогін. Щоб уникнути сорому, часом посилали "розвідника", котрий мав довідатися про наміри дівчини та її батьків, або йшли свататися пізно ввечері, аби люди не бачили.

Заручини (полюбини, рушники, сватанки)

— заключний етап сватання, обрядове закріплення згоди на шлюб. Водночас це перший передвесільний обряд, що набував законної чинності.

На Заручини до молодої приходили разом із молодим його батьки та родичі. Всі сідали до столу, а молодих виводили на посад. Старший староста накривав рушником хліб, клав на нього руку дівчини, зверху — руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього ритуалу молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками.

Після усіх церемоній дівчина і хлопець вважалися зарученими і відтепер не мали права відмовлятися від шлюбу. Спроба відмовитися вважалася за безчестя, за відмову ж відшкодовували матеріальні витрати та ще й платили за образу.

На ознаку того, що дівчина й хлопець засватані, вони отримували певні атрибути: наречений — барвінкову квітку, наречена — червону стрічку у косах або квітку.

В західних районах більш поширеними були вінки. Дівчина не знімала його аж до шлюбу, навіть спала у ньому. Існувало повір'я: якщо вінок пропаде — не буде щастя у подружньому житті.

Дівич-вечір (дівичник, вечорина, вечоринки, дружбини, пироги, збірня, головиця, заграванки, заводини) влаштовували напередодні весілля як символ прощання з вільним життям. Такі молодіжні вечори робили окремо в оселях молодої та молодого. Це був обрядовий акт відокремлення наречених від нежонатної молоді.

Дівич-вечір у домі нареченої відзначався особливою ліричністю. Дівчата-подруги вили гільце: оздоблювали квітами, стрічками та букетиками колосків виготовлені під час барвінкових свят вишневе деревце або гілку сосни. Гільце символізувало незайманість, красу та молодість. Разом із завиттям гільця виготовляли маленьку квітку або вінки для молодого і молодої як символ наречених.

Запросини- передбачали збір дружини (весільного поїзда) та запрошення гостей. Їх проводили у неділю зранку. У супроводі бояр та дружок матері молодого й молодої виряджали своїх дітей на Запросини. Молода у національному вбранні, прикрашена квітками та стрічками, обходила хати й дарувала господарям шишки, промовляючи: *«Просили вас батьки, і я вас прошу прийти на малий час — на весілля до нас»*.

Цей звичай не був повсюди однаковим: у південних районах найчастіше запрошував молодий, у Карпатах — спеціальні посередники (звачі), на Поділлі молоді ходили на Запросини разом. Як правило, запрошували близьких і далеких родичів, сусідів та знайомих, а у невеликих селах — усіх мешканців. Не годилося запрошувати під час випадкових зустрічей на вулиці, що відбилося в іронічному прислів'ї: *Просили по дорозі, щоб не були на порозі*.

Комора — цикл обрядів шлюбної ночі, що складався з двох частин:

Перша включала обряд перевдягання молодої, чипчини, вивід її до гостей, власне Комора, демонстрацію цнотливості (перезву);

Друга — приєднання невістки до родини чоловіка, розпалювання печі, готування обіду, частування свекрів.

Закінчувалося весілля розподілом короваю та обдаруванням молодих і родини нареченого.

У домі свекрухи після привітання й частування молодих відводили на шлюбну постіль у комору, а весілля вирувало аж до пізньої ночі, співаючи "сороміцьких" пісень.

Коли молода засвідчувала свою цноту, вивішували червоний "прапор" (на Західному Поліссі і в Карпатах цього звичаю не було).

Молодий і бояри та дружки — всі пришивали собі червоні стрічки. Довгу червону стрічку чи рушника прив'язували до довгої тички і з нею танцювали, коли йшли від молодої до молодого. Танцювали все село або вся громада.

Утрата дівочого вінка ще до шлюбу сильно переслідувалась.

Обряди ці надзвичайно широкі й змістовні і мають виразний ритуальний характер. І на ці обряди ще й тепер дивляться як на істотну, найголовнішу частину побрання, без чого дівчина не може стати чиєюсь „законною“ жінкою.

Наступного ранку дотримувалися ряду обрядів, в основі яких лежала віра людей в особливу силу молодої. В їх числі митвини — ходіння молодої по воду, вмивання та скроплення всіх оточуючих; биття каші — ритуальне приготування каші, її "продаж" гостям та обсівання нею двору й худоби.

Коровай – був головним весільним хлібом, який виготовлявся з дотриманням певного сценарію. Бгали його у п'ятницю або суботу в домі молодої (у східних районах), у родичів (Поділля та Волинь) або ж в обох молодих. Нерідко у цьому ритуалі брали участь родичі з обох боків, символізуючи поріднення сімей.

Коровай - обрядовий хліб. Залежно від краю, коровай "бгали" і у молодого, і у молодої або тільки у молодого (Лемківщина) чи тільки в молодої (Слобожанщина). Коровай - це найчастіше висока пшенична паляниця, оздоблена виліпленими з тіста квіточками, колосками, пташками, зірочками й місяцем. Весь коровайний обряд супроводжувався піснями. Бгали коровай спеціально запрошені заміжні жінки, які приносили з собою борошно, яйця та сало. Весь процес Бгання короваю обставлявся ритуальними та магічними діями. Вважалося доброю ознакою, коли коровайниць була непарна кількість (найкраще сім). Щоправда, в деяких районах запрошували парне число жінок: щоб молоді увесь вік прожили в парі. При цьому коровайниці повинні були перебувати у першому шлюбі і жити в злагоді.

Спільність дій під час Бгання короваю мала символізувати єдність майбутньої сім'ї. Для цього коровайниць зв'язували рушником і вони мусили все робити разом: місити тісто, виліплювати оздобу, обмивати руки. Існувало повір'я, що вдало спечений коровай принесе молодим щастя, тріснутий віщує розлучення, а покручений — злу долю. Тому коровайниці "улещували" коровай приказками та піснями.

Кожен із весільних хлібів мав своє призначення: з палянницею йшли свататися, з шишками та колачем запрошували на весілля, голубки та гуски дарували коровайницям. Коровай був окрасою весільного столу як символ достатку й щастя, а наприкінці весілля його розподіляли між усіма присутніми.

Посад — обрядові дії, що санкціонували остаточне скріплення шлюбу та поріднення родів. Вони включали обряд викупу місця біля нареченої, обмін дарами між родинами молодого і молодої, розподіл короваю та обдарування молодих. Посад здавна був юридичною санкцією шлюбу та й залишився таким після введення церковного вінчання.

Вінчання — форма церковного шлюбу, яка запроваджувалася Синодом протягом XVII—XVIII ст. На перших етапах цього процесу Вінчання погано сприймалося населенням України, оскільки суперечило народним весільним обрядам.

Повінчані молоді нерідко жили нарізно, аж поки не справлять традиційне весілля. Лише поступово освячення шлюбу в церкві набрало юридичної сили і стало невід'ємним компонентом весілля. Вінчання повинно було проводитись в один день із народним весіллям, але за традицією відбувалося переважно до посаду — центрального дійства в народній весільній обрядовості. І все ж таки остаточне скріплення шлюбного союзу залишалося за народними обрядами. Не даремно Вінчання передувало давньому санкціонуючому народному обряду — посаду. Обряд посаду нерідко поєднувався з покриванням: свахи покривали голову нареченої білою наміткою — серпанком, поверх якої надягали весільний вінок.

Покривання — найдраматичніший весільний обряд, що символізував перехід молодої до заміжного стану. Він був продовженням посаду молодих, а розпочинався розподілом короваю. Ритуали розподілу весільного хліба і спільного його з'їдання молодими символізували створення нової сім'ї.

Далі символічні дії через розплітання коси та Покривання голови молодої очіпком і наміткою підкреслювали ієрархічність шлюбного союзу.

Молоду садовили на діжу, брат або приданка розплітали їй косу і мастили волосся маслом чи медом. На Поділлі втинання коси здійснював молодий: посадовивши наречену собі на коліна, відрізав косу ножицями.

Відрізавши косу, молоду покривали очіпком. За ритуалом, вона мала двічі його зривати, і тільки на третій раз корилася долі. Від цього моменту вона переходила у стан жінки з відповідними нормами поведінки. Вони підкреслювалися, зокрема, вбранням: заміжня жінка збирала волосся у жмут й запиналася хусткою або вдягала очіпок. Виходити поміж люди без нього вважалося непристойним.

Свахи приступали до Покривання молодої: з неї знімали вінок і пов'язували жіночу хустку (колись одягали очіпок і намітку). Це символічне приєднання молодої до жіночого гурту знаменувало її остаточне прощання з дівуванням. Обряд Покривання був останнім, що викопувався в домі нареченої. Після нього молодий забирав молоду до свого дому.

***А далі звичні конкурси, танці й
забави...***

Дякую за увагу !!!

